ΙΙ. ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ': ΑΡΧΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ (800-479 π.Χ.)

2. Η ΠΟΛΗ-ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Τον 8ο αιώνα π.Χ. σημειώνεται μια πολύ σημαντική εξέλιξη στον ελληνικό κόσμο· το παλιό **φυλετικό** κράτος[1] διασπάστηκε και τη θέση του πήρε η **πόλη**-κράτος. Θα πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι, παρά την εξάπλωση της πόλης-κράτους, στην ύπαιθρο εξακολούθησε να διαμένει ένα τμήμα του πληθυσμού, το οποίο ασχολούνταν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία.

<u>Πώς ήταν διαμορφωμένη η πόλη-κράτος;</u>

- πυρήνας της πόλης-κράτους υπήρξε ο **συνοικισμός**
- στη συνέχεια οι συνοικισμοί ενώθηκαν σε μία **πόλη** (*ἄστυ*)
- μορφή της πόλης-κράτους:

α. επιλέγεται μία ισχυρή θέση, η **ακρόπολη**

β. πάνω στην ακρόπολη χτίζονται οι **ναοί** και τα **δημόσια** κτίρια

γ. κάτω και γύρω από την ακρόπολη απλώνονται οι κατοικίες και τα **καταστήματα**

δ. στα καταστήματα εργάζονται τεχνίτες, **ξυλουργοί**, αγγειοπλάστες και **έμποροι**

ε. σταδιακά η πόλη περιβάλλεται από **τείχη**

---

1. Θυμίζουμε ότι κατά την προηγούμενη χρονική περίοδο, τους λεγόμενους *μεταβατικούς χρόνους* (1100-800 π.Χ.), οι κοινότητες που δημιουργούνται είναι φυλετικές και το κράτος που δημιουργείται από την ένωση των κοινοτήτων είναι επίσης φυλετικό.

Ποιος είναι ο ρόλος του πολίτη στη νέα πόλη-κράτος;

- στην πόλη-κράτος ο πολίτης:

α. αισθάνεται **ασφαλής**, αναπτύσσει ποικίλες δραστηριότητες και νιώθει ελεύθερος

β. αποκτά συνείδηση του ρόλου του ως μέλους μιας κοινότητας, στη διακυβέρνηση της οποίας συμμετέχει **ενεργά**

Τι γνωρίζετε για την οπλιτική φάλαγγα;

- οι πολίτες συγκροτούν την οπλιτική φάλαγγα για να υπηρετήσουν τις ανάγκες του συνόλου και να υπερασπίσουν όλοι μαζί την πόλη τους, σε μια συλλογική προσπάθεια και έναν **κοινό** σκοπό
- στην οπλιτική φάλαγγα συμμετείχαν όσοι μπορούσαν να αγοράσουν με δική τους δαπάνη την απαραίτητη **πανοπλία**

Τι *συνεπάγεται* το γεγονός ότι δίνεται σε όλους τους ελεύθερους πολίτες το δικαίωμα συμμετοχής στην οπλιτική φάλαγγα;

Για πρώτη φορά παρατηρείται η διευρυμένη συμμετοχή των πολιτών σε ένα σώμα που συγκροτείται από κοινού, με σκοπό να υπηρετήσει τις ανάγκες και την ασφάλεια του συνόλου. Το γεγονός αυτό ενισχύει την πεποίθηση των πολιτών ότι ανήκουν σε ένα κοινό σύνολο, για την ασφάλεια και την ευημερία του οποίου έχουν και οι ίδιοι ευθύνη. Επιπλέον, η δυνατότητα συμμετοχής στην οπλιτική φάλαγγα όλων των πολιτών (εφόσον θα έχουν τη δυναότητα να αγοράσουν την απαραίτητα πανοπλία), συμβάλλει στη γενικότερη κοινωνική εξίσωση[2].

2. Δυστυχώς, θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν έλειψαν και οι πολιτικοί ανταγωνισμοί με στόχο την άσκηση εξουσίας.

<u>Τι γνωρίζετε για τις μορφές *πολιτεύματος* (συστήματος διακυβέρνησης) που αναπτύχθηκαν στην πόλη-κράτος;</u>

Με τη λειτουργία της πόλης-κράτους συνδέεται και το πολίτευμα, δηλαδή το σύστημα διακυβέρνησης της πόλης. Την περίοδο συγκρότησης της πόλης-κράτους, η **βασιλεία** έχει πλέον παρακμάσει και τη διαδέχονται τα παρακάτω πολιτεύματα:

α. **αριστοκρατικό** πολίτευμα:

- την εξουσία καταλαμβάνουν οι **ευγενείς**
- η ονομασία του πολιτεύματος (*αριστοκρατία*) οφείλεται στους **άριστους** δηλαδή τους πλούσιους ιδιοκτήτες **γης** οι οποίοι παλαιότερα αποτελούσαν το συμβούλιο του βασιλιά

β. **ολιγαρχικό** πολίτευμα:

- μία νέα τάξη αφαίρεσε την εξουσία από τους αριστοκράτες
- πρόκειται για μια νέα κοινωνική ομάδα που απέχτησε δύναμη με τη συγκέντρωση χρήματος
- ο πλούτος της νέας αυτής τάξης δεν προέρχεται από την περιουσία και τους τίτλους που απλά είχε κληρονομήσει από τους ευγενείς προγόνους (όπως ίσχυε για τους παλαιούς ευγενείς που κυριαρχούσαν στο αριστοκρατικό πολίτευμα), αλλά είναι ο πλούτους που η νέα αυτή τάξη είχε αποκτήσει με την ανάπτυξη του **εμπορίου** και την ευρεία χρήση του **νομίσματος**. Επομένως, το κριτήριο για τη συμμετοχή στην εξουσία δεν είναι πια η αριστοκρατική **καταγωγή** αλλά ο **πλούτος**. Καθώς **οι λίγοι** επέβαλαν την εξουσία, το πολίτευμα ονομάστηκε **ολιγ**αρχικό.

γ. **τυραννίδα**:

- η δημιουργία του τυραννικού καθεστώτος οφείλεται στο ότι η εξουσία των λίγων δεν έλυσε τα βασικά προβλήματα των πολλών, με αποτέλεσμα να ξεσπούν συχνά **ταραχές**
- την κοινωνική δυσαρέσκεια και ανασφάλεια εκμεταλλεύτηκαν **φιλόδοξα** άτομα που κατάφεραν, συχνά με την υποστήριξη του **λαού**, να επιβάλλουν τυραννικό καθεστώς
- η τυραννία ασκείται χωρίς οι τύραννοι να λογοδοτούν σε κανέναν για τις πράξεις τους, αλλά αποβλέποντας αποκλειστικά στο δικό τους **όφελος**
- οι τύραννοι, αν και συνέδεαν το όνομά τους με μεγάλα **έργα**[3], δεν ήταν αγαπητοί στο λαό

3 Ο Περίανδρος, τύραννος της Κορίνθου, ο οποίος συνέλαβε την ιδέα να κόψει τον Ισθμό. Αν και το έργο δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί, ο ίδιος κατασκευάσε τον *δίολκο*, ένα λιθόστρωτο δρόμο, πάνω στον οποίο σύρονταν τα πλοία για να αποφευχθεί ο περίπλους της Πελοποννήσου. Ο Πολυκράτης, τύραανος της Σάμου, έφτιαξε το υδραγωγείο, μία σήραγγα μήκους ενός χιλιομέτρου, η οποία τροφοδοτούσε με νερό την πόλη.